

# Els joves i la sexualitat

## Young people and sexuality

Rosa Ros i Rahola<sup>1</sup>

### Resum

La vivència i expressió de la sexualitat en l'adolescència està íntimament relacionada amb el creixement biològic i fisiològic, amb les característiques individuals i en com s'han anat incorporant en el cos sexual els estímuls, sentiments i emocions segons el vincle afectiu, rebudes de l'entorn familiar i social al llarg de l'evolució en la infància i la pubertat. La subjectivitat de cadascú i l'entorn cultural i educatiu, l'estructura social, la cultura i informació, i els missatges que s'aniran rebent de l'entorn tindran una vinculació directa amb la manera de mostrar i gestionar les emocions i desitjos, per conduir les diferents necessitats pel que fa a la construcció de la identitat i per accedir a la satisfacció de la força del desig sexual. La recerca del gaudi de la sexualitat no està exempta de dificultats, ensurts i, en alguns casos, efectes secundaris.

**Paraules clau:** Sexualitat, adolescència, cos, satisfacció eròtica-sexual, afectes, emocions, subjectivitat, informació, educació, genitalitat.

### Abstract

The way sexuality is experienced and expressed during adolescence is related to biological and physiological growth, individual characteristics and how they have been incorporated in the sexualised body; stimulus, feelings and emotions depending on the emotional bond created within the family and social environments through development in infancy and puberty. Subjectivity, cultural and educational surroundings, social structure, culture and information as well as messages received from the environment, will have a direct effect on the way emotions and desires are managed and expressed to fulfil the diverse needs in building an identity and achieving satisfaction from sexual desire. The quest for sexual enjoyment is not without difficulty, distress and in some cases, side effects.

**Key words:** Sexuality, adolescence, body, erotic and sexual satisfaction, affections, emotions, subjectivity, information, education, sexual activity.

**Per citar l'article:** ROS I RAHOLA, Rosa. Els joves i la sexualitat. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, agost 2016, n. 208, pàgines 20-35. ISSN 0212-7210.

<sup>1</sup> Metgessa. Especialista en Educació per la Salut. Experta en salut sexual i reproductiva i adolescència. Associació Grups: Aprenentatge i Salut, (membre de la Junta). rosaros47@gmail.com



Aquest article tracta d'un aspecte de les persones -la sexualitat- en un període determinat de l'evolució de l'individu, l'adolescència i la joventut. La seva pretensió no és esgotar el tema ni fer un manual, més aviat estimular dubtes, preguntes i comentaris que ajudin a generar un diàleg d'on sorgeixin coneixements i estratègies adequades a les necessitats dels joves.

## 1. Introducció

**La sexualitat** adquireix en aquesta època, una forma de manifestar-se que li és pròpia i característica, però de cap manera la sexualitat apareix en la pubertat i adolescència. Naixem sexuats, i creixem amb una sexualitat que s'anirà estructurant al llarg de la vida i es mostrarà de diferents maneres a cada edat o moment evolutiu.

Cada nova etapa de l'evolució psico-sexual està interrelacionada amb l'anterior, depenent, per al seu desenvolupament satisfactori, de l'adequat equilibri aconseguit en cada etapa, entre satisfaccions i frustracions, de les seves necessitats i desitjos.

Per tant, no és possible comprendre a l'ésser humà sense la seva naturalesa sexuada. Des de la perspectiva humana, la sexualitat no es pot reduir exclusivament a conductes sexuals observables, sinó que afecta globalment a l'estructura pròpia de l'individu. La sexualitat, així, és el resultat i l'expressió d'un llarg procés ontogenètic de sexuació que es desenvolupa des del biològicament més simple fins al psicosocialment més complex. (GÓMEZ-ZAPIAIN J., 2013)

La qüestió genital, tot i ser un dels aspectes essencials de l'evolució de l'energia sexual i molt present durant l'adolescència, no és més que una de les expressions de la sexualitat.

Des del naixement i al llarg de la infància, nenes i nens van descobrint el seu cos i les primeres sensacions i emocions que prendran part del cos sexual. Ho fan des del propi impuls vital i curiositat innata, i les ganes de sentir-se atrapats per "eros" -en el sentit ampli del significat "vida"-, i mitjançant el que transmeten els adults referents que en tenen cura i els acompanyen en el camí del creixement (família, cuidadors/es, societat..).

Totes i tots naixem amb un cos sexual i som afectivament dependents d'una altra persona. En aquest sentit la imatge corporal de l'infant i tot el que ha d'interioritzar, s'anirà estructurant a partir de la mirada i la resposta del cuidador principal a les diferents expressions, necessitats i demandes de l'infant.

La cura, l'alimentació i com s'ofereix, les paraules, les mirades, les carícies, la tendresa, els somriures, la veu i el seu to, les cançons,... i altres manifestacions dels sentiments dels adults cuidadors, són estímuls que omplen el cos i l'individu de sensacions plaents i ajuden al desenvolupament emocional.

**Naixem sexuats, i creixem amb una sexualitat que s'anirà estructurant al llarg de la vida i es mostrarà de diferents maneres a cada edat o moment evolutiu.**



**La sexualitat no fa referència únicament i exclusiva al "sexe", entès com òrgans genitals, sinó a totes i cadascuna de les manifestacions objectives i subjectives, que en la realitat o en la fantasia són el resultat de la manera de procedir d'aquella força interna (desig).**

Generen afecte, emocions, tendresa, sensualitat i erotisme..., base de la sexualitat i les seves variades maneres i moments d'expressar-la. Les diferents impressions sensorials i emocionals desperten l'entusiasme de persistir en la vida, les percepcions plaents i el desig de tornar-les a experimentar. Aquests són inputs positius que deixen petjada i que retornaran en el moment de l'adolescència i la joventut en relacionar-se, compartir i vincular-se amb altres persones social i sexualment.

D'aquesta manera, considerem que la sexualitat no fa referència únicament i exclusiva al "sexe", entès com òrgans genitals, sinó a totes i cadascuna de les manifestacions objectives i subjectives, que en la realitat o en la fantasia són el resultat de la manera de procedir d'aquella força interna (desig). El desig ens porta a la recerca d'algun objecte/subjecte extern que, de manera específica i segons l'etapa, ens procuri plaer a través de la seva satisfacció.

## 2. El desenvolupament de la sexualitat. Alguns aspectes

**La sexualitat** és un fenomen complex i és difícil de definir o explicar amb paraules. La sentim, la vivim, la compartim..., però no resulta fàcil parlar-ne. Tot i així, els estudiosos reconeixen que en el desenvolupament com a persones, la sexualitat, entesa dins d'un context ampli, té un paper essencial

La WHO, l'any 2006, va revisar el concepte de sexualitat per fer entendre el seu sentit global: "La sexualitat és un aspecte central de l'ésser humà al llarg de la seva vida i engloba el sexe, la identitat de gènere i els rols, la orientació sexual, l'erotisme, el plaer, la intimitat i la reproducció. La sexualitat es viu i s'expressa amb pensaments, fantasies, desitjos, creences, actituds, valors, conductes, pràctiques, rols i relacions interpersonals. Tot i que la sexualitat pot incloure totes aquestes dimensions, no totes s'experimenten o s'expressen sempre. La sexualitat està influenciada per la interacció de factors biològics, psicològics, socials, econòmics, polítics, ètics, legals, històrics, religiosos i espirituals" WHO (2006),

Aquesta extensa mirada sobre la sexualitat ens parla d'una energia pulsional vital, l'energia sexual, i de múltiples dimensions (biològiques, psicològiques, emocionals i socials) que intervenen en el llarg camí per construir la identitat personal, sexual i el rol de gènere.

La història, però, ens ha ensenyat que la sexualitat humana ha anat canviant al llarg dels temps i que ha estat i està afectada per les religions, la cultura, l'educació, la modernitat, l'economia, les polítiques, les tecnologies de la informació, la publicitat i un llarg etc..

**Naixem sexuals però dependents.** En aquest sentit, hi ha un principi que permetrà que el procés de creixement i els dife-



rents aspectes que prenen part de la sexualitat i la seva expressió, esdevinguin més senzills o complicats. Parlem del “vinclle afectiu”, un estat relacional gairebé imprescindible per l’existència humana, per interioritzar les vivències i per estimar la vida.

L’entorn més proper, sobretot família i escola, tindran un paper especial en l’evolució i educació de la sexualitat.

Està clar que per créixer, establir relacions amb els altres i assumir el rol, **les emocions i l’afectivitat** hi tindran un paper essencial. L’afecte pren part de la nostra condició humana i és i serà una necessitat per desenvolupar-se, construir la sexualitat i madurar emocionalment amb cert equilibri. La seva empremta perdurà al llarg de tota la vida.

Quant a **l’educació sexual**, els educadors i altres professionals experts signifiquen la importància d’educar i treballar la part afectiva. Ens referim a **l’afectivitat**, que tracta de la necessitat que tenim els humans d’establir “vincles” amb altres persones, que ens ajudin a la supervivència i ens proporcionin estabilitat emocional (relacions primàries des del naixement, necessitat de contacte, manifestació dels sentiments i les emocions en la cura dels infants, etc.).

En termes psicològics el benestar personal i social s’adquireix a partir de la satisfacció de necessitats bàsiques. Entre elles destaquen les afectives mitjançant els vincles emocionals, i les sexuals, relacionades amb la regulació i satisfacció del desig eròtic. La regulació i satisfacció del desig eròtic s’ha d’entendre com una emoció. (GÓMEZ-ZAPIAIN J.,2014)

L’amor, l’estimació, l’afecte, l’activitat sexual, sentir-se reconegut/da, desitjat/da i valorat/da, l’amistat..., són necessitats psicològiques fonamentals en l’ésser humà. Fan que et sentis bé, donen sentit de “pertinença” i ajuden a conformar la identitat individual i sexual. Sentir-se bé amb un mateix i acceptar-se afavoreix la relació amb les altres persones per intercanviar experiències, per comunicar-se, per aprendre, per donar i rebre, per estimar i fer-se estimar..., en resum, per enriquir-se mútuament i gaudir de la sexualitat. Per contra, la manca de reconeixement, d’estima, no ser tingut en compte i valorat a la infantesa, i rebre maltractes o abusos, ben segur que tindran alguna repercussió i dificultaran posteriorment les relacions amb els altres i la satisfacció del desig sexual. Es tracta de poder comprendre com la petjada feta durant la infància pot influir en el comportament futur d’un “cos” estimat, estimat i ben tractat o que ha patit mancances importants.

En tot cas, hi ha unes **característiques pròpies i una subjectivitat** en cada infant i jove, amb algunes diferències intrínseques del sexe femení o masculí, que causaran que la percepció de molts d’aquests estímuls rebuts al llarg del creixement –més o menys favorables–, sigui singular i intransferible i tinguin la seva interpretació en l’etapa adolescent quan tota l’energia vital es dirigeix cap a reafirmar la identitat personal i sexual.

**L’afecte pren part de la nostra condició humana i és i serà una necessitat per desenvolupar-se, construir la sexualitat i madurar emocionalment amb cert equilibri. La seva empremta perdurà al llarg de tota la vida.**

**L’amor, l’estimació, l’afecte, l’activitat sexual, sentir-se reconegut/da, desitjat/da i valorat/da, l’amistat..., són necessitats psicològiques fonamentals en l’ésser humà. Fan que et sentis bé, donen sentit de “pertinença” i ajuden a conformar la identitat individual i sexual.**





La llibertat psicològica i emocional que caracteritza els adolescents i joves, ens porta a parlar d'una veritable "crisi". Crisi que, en el sentit originari, vol dir la possibilitat de replantejar-se la situació a fons. Els valors i creences interioritzades en etapes prèvies podran ser qüestionades i, en alguns casos, substituïdes.

En aquests moments, l'acompanyament dels adults referents (família, educadors, societat en general), pot ser un ajut important per rectificar o canviar actituds i comportaments que poden fer patir i ocasionar danys.

### 3. La funció del cos i les emocions en la sexualitat

**Adaptar-se a un cos que canvia constantment i descobrir noves sensacions, i la força dels desigs sexuals, sol generar sentiments contradictoris que en un principi són difícils de gestionar.**

**La imatge corporal i la seva acceptació es faran indispensables per a la reafirmació de la identitat individual i sexual. Els i les adolescents estan en un moment en que poden pensar i imaginar el seu cos com vulguin.**

El pas de la pubertat a l'adolescència no es pot fer sense renúncies, sobretot degut als canvis del cos i el despertar d'una sexualitat més centrada als genitals. Adaptar-se a un cos que canvia constantment i descobrir noves sensacions, i la força dels desigs sexuals, sol generar sentiments contradictoris que en un principi són difícils de gestionar. En aquesta etapa caldrà comptar amb una certa estabilitat emocional per canalitzar les fantasies i necessitats que es desvetllen i aconseguir posar a prova i experimentar els propis desitjos. És una època complexa i amb la pell molt fina per deixar-se influenciar i conduir, segons la pròpia subjectivitat, una major o menor fragilitat i el grau d'equilibri emocional i autoestima.

Quan arriba l'època dels canvis corporals amb la maduració dels caràcters sexuals secundaris i les noves manifestacions hormonals i emocionals **-adolescència amb majúscula-**, el retorn de *la imatge corporal* mitjançant el mirall (objecte), la mirada dels adults i la relació amb els iguals seran els principals acompanyants. Els estudiosos parlen d'una veritable metamorfosi biològica i psicològica que podria precisar d'un acompanyament i suport especials.

És una època, més o menys prolongada, on el COS és converteix amb la carta de presentació i sovint passa a ser el suport de l'autoestima. La imatge corporal i la seva acceptació es faran indispensables per a la reafirmació de la identitat individual i sexual. Els i les adolescents estan en un moment en que poden pensar i imaginar el seu cos com vulguin. Tot és un interrogant obert i això els permet d'idealitzar-lo i posar en marxa tota classe de rituals i maniobres per apropiarse al seu imaginari de cos ideal. Molts d'elles i ells el revestiran i, en alguns casos, quedaran atrapats pels models que els presenta l'entorn social. Al mateix temps, a nivell cognitiu apareix la capacitat de manejar idees, i d'esbrinar i expressar el que és "ideal". Per primera vegada tenen la possibilitat de conceptualitzar-se com individus sexuats i sentir la força de l'energia eròtica i el desig cap a un altre per retrobar-se amb ells mateixos i reafirmar la identitat sexual.



En un principi, mentre van madurant els caràcters sexuals secundaris amb tots els canvis corporals, l'aparició de la menstruació i les primeres pol·lucions nocturnes, i la centralitat de les sensacions als genitals, caldrà retrobar la masturbació de manera més compulsiva i exploratòria davant de cada estímul per tal d'apaivagar el que senten. Es fa des de la fantasia i el simbòlic (records, somnis, moments d'estrès, d'impotència, etc.), i també dels missatges que s'han incorporat experimentalment i d'imatges més o menys explícites a través de la TV, internet, sèries, publicitat, pel·lícules, pornografia i l'ús de les xarxes socials amb les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC)... És el preàmbul per poder esperar, i així accedir més fàcilment a apropar-se al cos de l'altre i desitjar mantenir relacions sexuals. Tot aquest procés es viu molt diferent en el noi que en la noia, en relació tant als trets personals com als socials i educatius.

Actualment és important que experts i professionals podem observar el nostre entorn i tinguem en compte que en les diferents cultures la representació del cos i la sexualitat es viu de manera desigual. En alguns casos s'obliga a amagar el cos i fins i tot la mirada de o cap a l'altre, i en l'extrem oposat aquest és considerat i es pot mostrar quasi com el principal valor a intercanviar en les relacions sexuals. Les diferents interpretacions del que s'ha interioritzat fins la pubertat junt a les creences, la cultura i els missatges socials rebuts sobre el gaudi de la sexualitat i el comportament sexual, poden convertir-se en paranys pels adolescents, en major mesura per les noies, i poden comportar conflictes i riscos en el comportament i activitat sexual.

Si entenem la importància d'aquest cos canviant i la fragilitat psicològica durant l'adolescència, podem entendre la traumàtica petjada psíquica i emocional que pot provocar el maltracte, les agressions i sobretot, l'abús sexual. La violència patida en el cos i en la persona intervé directament en la psicosexualitat, interferirà en l'assumpció de la identitat sexual i, segurament, generarà tota classe de dificultats, inhibicions i, fins i tot, trastorns de la personalitat.

Una altre qüestió que cal accentuar, és el complex recorregut que poden haver de fer els adolescents amb una malaltia crònica o amb alguna diversitat funcional, tant física com mental, per assolir la identitat individual, -en especial la sexual-, i accedir a la satisfacció del desig eròtic.

Des de l'experiència assistencial podem assegurar que totes les noies i nois, sigui quin sigui el seu origen, cultura i situació personal, viuen i parlen d'aquestes sensacions que passen pel cos i la ment, i de la seva necessitat d'expressar-les i compartir-les.

**Les diferents interpretacions del que s'ha interioritzat fins la pubertat junt a les creences, la cultura i els missatges socials rebuts sobre el gaudi de la sexualitat i el comportament sexual, poden convertir-se en paranys pels adolescents, en major mesura per les noies, i poden comportar conflictes i riscos en el comportament i activitat sexual.**



Es tracta d'anar descobrint "qui ets", trobar una satisfacció afectiva i eròtica, i també transgredir de la cura i control anteriors, diferenciant-se i allunyant-se dels adults de referència.

Els posicionaments socials i morals davant de la pluralitat de l'orientació del desig sexual, i la determinació del que es considera bo i normal (heterosexualitat), poden obstaculitzar el camí de la conformació de la personalitat i generar un gran sofriment als nois i noies amb una atracció sexual clara cap el mateix sexe.

#### 4. L'expressió de la sexualitat i els joves

Sens dubte, en l'adolescència i al bell mig dels canvis físics, personals i interpersonal, l'expressió de **la sexualitat** i aconseguir amb qui compartir-la i posar-la a prova es convertirà en un aspecte essencial. Es tracta d'anar descobrint "qui ets", trobar una satisfacció afectiva i eròtica, i també transgredir de la cura i control anteriors, diferenciant-se i allunyant-se dels adults de referència.

Ara bé, l'evolució i maduració fisiològica s'inicia abans i d'una manera més ràpida que la psicològica. Aquesta disharmonia entre cos i ment dóna lloc freqüentment a un cos preparat per iniciar les relacions sexuals compartides i per la reproducció, quan no hi ha encara prou maduresa afectiva i emocional per controlar ni gestionar les possibles situacions de risc. És així que aquestes primeres relacions poden concloure amb un embaràs, alguna infecció de transmissió sexual (ITS), relacions insatisfactòries o traumàtiques, entre altres.

En aquesta fase, la importància dels vincles entre el grup d'iguals, el gaudi d'una sexualitat compartida i la satisfacció de la força del desig són evidents i es consideren imprescindibles en el camí de la reafirmació de la identitat sexual i l'orientació del desig. La imitació, les experiències dels companys i companyes, les imatges i missatges compartits..., són un estímul per acabar de conformar l'energia sexual i eròtica i iniciar les primeres relacions sexuals. Aquestes primeres trobades apleguen el desig de deixar la infància i de descobrir noves emocions, compartir, experimentar el plaer, provar-se i provar a l'altre, estimar i ser estimat i anar determinant cap a qui es dirigeix l'atracció sexual, persones de l'altre sexe, del mateix o indistintament.

Els posicionaments socials i morals davant de la pluralitat de l'orientació del desig sexual, i la determinació del que es considera bo i normal (heterosexualitat), poden obstaculitzar el camí de la conformació de la personalitat i generar un gran sofriment als nois i noies amb una atracció sexual clara cap el mateix sexe. L'edat en la que comencen a sentir atracció sexual en una o altra direcció se situa entre 15-16 anys, amb importants variacions segons les diferents circumstàncies i cultures.

Però també és cert que la força del desig i l'energia sexual desenfrenada poden despertar moltes emocions, sensacions i sentiments difícils de dominar. Freqüentment, en les primeres relacions sexuals coitals s'hi barregen molts sentiments i són poc pensades i planificades i, per tant, amb poca previsió per poder evitar els riscos. Sovint, encara que coneixen prou bé el preservatiu i el seu ús correcte, aquest no es porta o no es treu de la butxaca. Encara ara, sovint no s'atreveixen a utilitzar-lo per no "tallar" el moment o, si l'utilitzen, ho fan de manera incorrecta i irregular.

Els trets personals, la subjectivitat i el trajecte educatiu i cultural, tenen un paper primordial en l'activitat sexual, i



influiran en la major o menor transgressió per a la recerca del plaer immediat. En aquests moments, la satisfacció del desig sexual i eròtic és el principal objectiu i es pot buscar en companys o companyes del mateix sexe o de diferent sexe. Com que és un procés de descobriment i reconeixement, l'atracció sexual pot ser conjuntural i variar amb el temps. Aquestes poden ser experiències gratificants o despertar confusió i malestar.

Hi pot haver una manera de relacionar-se impredecible, segons el nivell de sensibilitat, si s'han experimentat jocs previs exploratoris, si es poden manifestar les emocions, si és té capacitat per negociar, si es pot mostrar respecte cap a l'altre, etc. D'alguna manera, l'estímul que hagi despertat l'excitació i/o el desafiament fixat en aquell moment, conduiran l'activitat sexual. Poden dominar només les ganes de provar les capacitats, de satisfer el desig eròtic i experimentar el que el seu imaginari li demana.

Tot i així, normalment la part afectiva, amb l'atracció de la mirada de l'altre, sentir-se seduït i seduïda, desitjat/da i desitjar ser algú per l'altre, comunicar-se, enriquir-se, ser estimat/da i estimar..., seran qualitats que estaran presents en les relacions entre uns i altres. Aquestes són condicions importants per un millor aprenentatge, acoblament i satisfacció sexual.

En tot cas, si les funcions emocionals bàsiques han estat més o menys satisfetes i ben interioritzades, l'impuls i desig sexual que condueix a experimentar i compartir sorgirà a partir del desig mutu, i hi haurà prou contenció i/o respecte cap a l'altre. En aquesta situació, encara que hi hagin dubtes, pors i sentiments contradictoris, la sexualitat es podrà expressar i compartir amb més calma, estimació i amb millor gestió de les emocions viscudes a flor de pell. Així, el plaer i la reafirmació de la identitat com ésser sexual i social es podrà anar conquerint de mica en mica.

Alguns autors han estudiat amb major profunditat la relació entre el desig eròtic i la vinculació afectiva. Aquests autors mantenen que, en algunes ocasions, s'utilitza l'activitat sexual per cobrir altres necessitats com individus, físiques i psicològiques, com són la d'afirmació personal, l'afirmació de poder, o les necessitats d'un vincle afectiu, com la connexió amb la intimitat, la seguretat en sentir-se prop d'un altre, poder sentir confiança, entre altres (GÓMEZ-ZAPIAIN J., 2014).

## 5. Alguns trets diferencials noia/noi

Els recorreguts i les percepcions dels nois i les noies poden ser diferents i amb més o menys contrarietats o obstacles, però es pot afirmar que en el nostre entorn la major part dels joves són especialment saludables i accedeixen al gaudi de la sexualitat, i a reafirmar la identitat amb l'assumpció del rol i la definició de l'orientació del desig, sense masses conflictes ni ensurts.

**Els trets personals, la subjectivitat i el trajecte educatiu i cultural, tenen un paper primordial en l'activitat sexual, i influiran en la major o menor transgressió per a la recerca del plaer immediat.**

**Els recorreguts i les percepcions dels nois i les noies poden ser diferents i amb més o menys contrarietats o obstacles, però es pot afirmar que en el nostre entorn la major part dels joves són especialment saludables i accedeixen al gaudi de la sexualitat, i a reafirmar la identitat amb l'assumpció del rol i la definició de l'orientació del desig, sense masses conflictes ni ensurts.**





Com ja hem tractat, la convivència i aprenentatge amb el grup d'iguals, de noies i nois, és cabdal, ara bé, la informació, els missatges i imatges rebudes constantment a través de la publicitat, internet, TV, pornografia i l'ús de les xarxes socials mitjançant les tecnologies de la informació i comunicació (TIC), influiran i acompanyaran l'activitat sexual i les relacions personals.

En tot cas, l'accés lliure a continguts sexuals explícits no significa garantia de llibertat sexual ni molt menys d'igualtat sexual. Com en la resta d'àmbits, el mercat, la manca d'una educació afectiva-sexual transversal, l'Estat mitjançant l'educació reglada, la presència d'un model patriarcal amb els seus patrons sexuals, de gènere i heteronormatius, potenciats per quasi tots els mitjans de comunicació, tenen un paper transcendental en la sexualitat dels joves.<sup>2</sup>

Molts dels joves, influenciats per aquest bombardeig informatiu i d'imatges, amb missatges explícits per una activitat sexual més plaent, tot el que tenien en el seu imaginari o ja havien après i interioritzat pot entrar en contradicció. En moltes ocasions necessiten i no troben els espais professionals on repensar i contrastar tot el que observen, escolten i pensen que han d'aprendre de nou i experimentar.

El noi, ja per les seves característiques fisiològiques i la diferent manera de sentir l'energia sexual en els genitals, pot cercar sovint la satisfacció eròtica de manera més compulsiva i immediata. Actualment, segons diferents enquestes, la pornografia i altres medis de comunicació són sovint les seves principals fonts d'informació, on se'ls presenten models buits d'afecte, intimitat i respecte cap a l'altre. En molts dels mitjans que consulten, es presenten tota mena de fantasies sexuals, en alguns casos amb trets "perversos", que conviden a poder-les fer realitat. Això els porta, en alguns casos, a provar i experimentar sense poder discernir entre el que els ajudarà o bé allò que els crearà confusió i desordre en el camí de reafirmació de la identitat sexual.

Pel que fa a la major ingesta d'alcohol i altres drogues i la seva freqüència, el percentatge de nois és més alt que el de noies. Són resultats coincidents de diferents enquestes dirigits als joves.

La noia, a més d'escoltar el seu cos i els seu impuls eròtic, estarà més atenta a altres dimensions relacionades amb els seus sentiments que li puguin proporcionar plaer. Des d'aquest aspecte, la noia, tot i la por a un embaràs, sovint es deixa atrapar per "l'amor romàntic", i es pot quedar embarassada inesperadament, i en alguns casos pot arribar a patir relacions amb maltractes i contagiar-se d'una ITS. En aquest sentit, preocupa a les institucions educatives i a la societat l'augment de la violència de gènere en les relacions adolescents.

<sup>2</sup> Martín A. *El diari de l'educació*. <http://diarieducacio.cat/>



Cal considerar la importància de la comunicació no verbal en els joves, (manera de vestir-se, d'expressar-se, de presentar-se, quantitat de pírcings, tatuatges, expressió de la cara, etc.), com un fet característic individual i social de l'etapa per a la rebel·lia i per mostrar les diferències amb els adults, tot i que a vegades pot aportar informació i ens pot ajudar a determinar una crida d'atenció, el seu estat d'ànim o la necessitat d'ajut.

Les nits de cap de setmana, i especialment l'oci nocturn, són els espais de llibertat juvenil i d'activitat sexual. En aquest ambient, sense la mirada dels adults, el consum d'alcohol i drogues facilita la desinhibició, reduir la vergonya i els complexos per seduir i tenir relacions sexuals. Els límits pel que fa a la quantitat i l'efecte de les diferents drogues són difícils de controlar, i a vegades repercuteix en la seva activitat sexual i poden arribar a mantenir relacions desiguals sense que hi hagi consentiment i acceptació per part de la parella. La "llibertat" que semblen tenir, amaga efectes secundaris com l'embriaguesa, malestar i preocupació, i acaben tenint relacions amb persones desconegudes i fora d'un espai d'intimitat.

En aquest context, les noies es troben en circumstàncies més problemàtiques i estressants que els nois. Per la seva fisiologia, les noies metabolitzen pitjor que els nois l'alcohol i les altres drogues, i després d'una nit de festa han de demanar ajut perquè han perdut el control i s'han sentit agredides i forçades a mantenir una relació sexual sense consentiment. L'endemà, si s'atreveixen a demanar ajut, poden explicar que no recorden el que han viscut. En aquestes situacions caldrà prendre una píndola d'anticoncepció d'emergència, algunes vegades descartar una ITS i a mig termini descartar un embaràs.

Aquest és només un petit esbós d'algunes de les diferències entre els nois i les noies, influenciades per la fisiologia i la psico-sexualitat, però també per l'educació, la cultura de l'oci, el domini del poder del patriarcat i les polítiques que se'n deriven, entre altres. Els experts coincideixen que, tot i les diferències, una bona educació afectiva-sexual des de la infància i una atenció professional específica, des de diferents disciplines, dirigida a aquest col·lectiu hi tenen molt a dir i fer per promocionar relacions més igualitàries i prevenir moltes de les conseqüències de les relacions sexuals de risc.

## 6. Sexualitat i conflicte

Cal acceptar que l'adolescent actual segueix sent tan vulnerable com ho eren els seus pares davant de les noves circumstàncies i emocions que se li plantegen per créixer. Més informació, més llibertat per adquirir informació, amb un major consum d'imatges i llibertat d'acció i comprensió social, no resol del tot el que cal aprendre i interioritzar per reafirmar la identitat i gaudir plenament d'una sexualitat lliure de tabús i desigualtats.

**Cal considerar la importància de la comunicació no verbal en els joves, (manera de vestir-se, d'expressar-se, de presentar-se, quantitat de pírcings, tatuatges, expressió de la cara, etc.), com un fet característic individual i social de l'etapa per a la rebel·lia i per mostrar les diferències amb els adults, tot i que a vegades pot aportar informació i ens pot ajudar a determinar una crida d'atenció, el seu estat d'ànim o la necessitat d'ajut.**



Encara que el recorregut familiar, educatiu i social hagi estat adient, els dubtes, la inseguretat, les pors, la vergonya, la manca d'experiència i moltes altres sensacions que es desvetllen en l'inici de relacions sexuals coitals fan que puguin sorgir dificultats per trobar o reconèixer els espais d'intimitat i accedir a una satisfacció sexual amb tot el criteri i l'adequada protecció. Aquí hem de senyalar que equivocar-se és humà i que les conseqüències d'unes relacions desprotegides, o poc satisfactòries, poden potenciar la reflexió i sensibilització per seguir aprenent.

Hi ha fets i experiències viscudes anteriorment a l'edat adolescent que poden generar sofriment, confusió i ràbia ben difícils de gestionar i que podrien repercutir en les relacions posteriors. En algunes persones, la vivència de situacions puntuals com "separacions" i "pèrdues" de manera traumàtica (divorci, trencament de parella, desarrelament per immigració, reagrupament familiar, mort d'un amic o ésser estimat, abandó, maltractaments i violència a casa...), poden tenir efectes inesperats pel que fa als comportaments interpersonals i el gaudi de la sexualitat durant la joventut.

En la satisfacció del desig eròtic i les relacions interpersonals, sigui amb persones de diferent sexe o del mateix sexe, s'hi poden bellugar altres "valors" viscuts, com la contenció de les emocions, les manifestacions de poder i de possessió, els gels, la dependència, l'agressivitat, la indiferència,... i altres situacions observades en l'entorn familiar i sentides, entre elles el rebuig, l'abandó, l'enfrontament continu, el maltracte, la violència... i un llarg etc... Una possible resposta al sofriment pel que s'ha viscut, fa que l'impuls sexual es pugui manifestar de forma egocèntrica per calmar la tristesa, la soledat i l'angoixa, i interfereixi en la relació personal i sexual, sense poder tenir en compte el desig de l'altre.

En aquest sentit, es poden establir vincles i relacions amb els amics, parelles, adults..., complexes, provocatives i amb manca de respecte, que tindran una repercussió en els comportaments sexuals (impulsius, amenaçadors, agressius, violents, etc.).

Les conductes reactives o "pas l'acte" i de risc dels joves, ens trasbalsen i preocupen, però sovint ens costa acceptar que en tot plegat hi ha una càrrega emocional, un patiment important i una crida d'atenció per demanar ajut de manera inconscient. Si arriben a ser atesos, en molts casos es detecta una motxilla carregada de vivències traumàtiques i de comportaments poc saludables, difícils de suportar i gestionar. Moltes vegades l'alcohol i altres drogues acompanyaran aquests comportaments.

Quant a l'embaràs en l'adolescència, a més d'un possible fracàs anticonceptiu, -doncs manejar l'anticoncepció segura exigeix aprenentatge i convicció-, hi ha molts factors que intervenen i que hi poden tenir relació, com les circumstàncies

**Una possible resposta al sofriment pel que s'ha viscut, fa que l'impuls sexual es pugui manifestar de forma egocèntrica per calmar la tristesa, la soledat i l'angoixa, i interfereixi en la relació personal i sexual, sense poder tenir en compte el desig de l'altre.**



de la parella, sobretot de la noia, com són el grau d'autoestima, l'estat d'ànim, l'amor mal entès o dit "romàntic", les pèrdues i dols, entre altres, i que la poden portar a situacions de submissió i de dependència que li dificultaran protegir-se. En tots els casos de relacions desprotegides, l'accés lliure a l'anticoncepció d'emergència és important per disminuir els embarassos de nenes i adolescents. També l'ús de drogues, l'abandó, el divorci dels pares, el dol d'un familiar, la frustració i altres trets de la personalitat poden ser alguns dels elements que es detecten sovint en un embaràs inesperat.

En l'adolescència, la decisió de recórrer a l'avortament és superior que la decisió de tenir el fill. Les noies que decideixen tenir el fill normalment són les que es troben en situacions econòmiques i socials més desfavorides. Aquest fet pot canviar la seva vida, acabar amb la seva educació i multiplicant la seva vulnerabilitat davant la pobresa, l'exclusió i la dependència. (ASPB). Poder comptar amb una llei de l'avortament que permet accedir a interrompre l'embaràs de manera segura i en condicions i per lliure elecció de la dona fins les 12 setmanes, és una bona mesura pel grau de salut sexual i reproductiva.

La interrupció de l'embaràs, amb un bon acompanyament, ofereix la solució més adequada per al futur de la noia. Tot i així, l'últim canvi de la llei, amb l'obligació de l'acompanyament dels pares a les menors de 18 anys quan volen acollir-se a l'avortament, ha complicat la lliure elecció, sobretot en aquells casos on existeixen diferències i greus conflictes entre la família i la noia.

Pel que fa a les ITS, sembla que els últims canvis socials, els moviments migratoris, el turisme i altres formes de relacionar-se sexualment amb variades persones de diferent o del mateix sexe, han fet que les ITS augmentessin i que algunes de les infeccions que semblaven eradicades, tornessin a aparèixer. El diagnòstic d'una ITS en un o una adolescent és delicat i caldrà una escolta i atenció molt acurada per poder determinar els possibles contactes, prescriure el tractament adequat i evitar nous contagis. En alguns casos, el contagi d'una ITS pot ser un símptoma que ens adverteix d'altres trastorns o situacions conflictives, que l'adolescent pot estar patint en aquell moment.

Quant a la infecció pel VIH a l'adolescència, no s'ha de menysprear ja que en aquesta època, on provar i experimentar és important, sovint s'alternen relacions amb persones de diferents edats i experiències, amb persones del mateix sexe o amb persones de les que es desconeix el seu estat serològic.

Quan un jove està enrabiàt, se sent perdut, pateix, i no és capaç de parlar-ne, pot entrar en un bucle de relacions personals i sexuals poc saludables i de risc elevat que poden afectar la seva salut i la d'altres persones.

En resum, ens trasbalsa la disminució de l'edat d'inici de les relacions sexuals, l'embaràs i l'avortament en el grup d'ado-

Quan un jove està enrabiàt, se sent perdut, pateix, i no és capaç de parlar-ne, pot entrar en un bucle de relacions personals i sexuals poc saludables i de risc elevat que poden afectar la seva salut i la d'altres persones.





lescents, els seus comportaments tot llistant el risc, el consum de diferents drogues en edats cada vegada més joves, l'augment dels ITS, l'ús de la pornografia, les addiccions a les pantalles (internet, mòbil...), les relacions poc igualitàries, la violència, la seva manera particular d'expressar què senten, etc., però ens costa, tant des de les institucions polítiques i socials com des dels professionals, fer una mirada àmplia i una reflexió multidisciplinària per trobar una resposta més adequada a les seves vivències i necessitats.<sup>3</sup>

### 7. Algunes dades

L'edat d'inici de les relacions sexuals té una importància cabdal en la salut afectiva, sexual i reproductiva dels joves. Fins fa poc existia un cert consens en que l'edat mitjana de la primera relació sexual amb penetració a l'estat espanyol tenia lloc entre els 15,5 y 17,9 anys. Actualment i segons els resultats d'alguns estudis i enquestes a joves, de diferents autonomies, es podria quasi afirmar que l'edat mitjana d'iniciació sexual es troba al voltant dels 15 anys, amb alguna diferència entre nois i noies i segons el territori estudiat. A aquesta proposició hi contribueix l'aportació dels resultats d'un estudi molt interessant "Relaciones afectivas y sexualidad en la adolescencia", realitzat l'any 2013 per la "Liga española de la educación" del Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. Una altra font important de dades és el qüestionari de l'*Informe FRESC (Factores de Risc de l'Escola Secundària)*, de l'Agència de Salut Pública de Barcelona de l'any 2012, que determina diversos indicadors relacionats amb la conducta sexual en joves de 4t d'ESO i de 2n de batxillerat i CFGM. Al voltant del 25% dels nois i les noies de 4at d'ESO han mantingut relacions sexuals amb penetració alguna vegada. A 2n de Batxillerat i CFGM, aquesta proporció és més elevada sent superior en noies (62,4%) que en nois (56,1%).

L'any 2014 la taxa d'IVE (Interrupció Voluntària de l'Embaràs) va ser 15,4 per 1.000 dones de 15 a 19 anys i la de fecunditat 6,14 per 1.000 dones de 15 a 19 anys. Hi ha una lleugera tendència de la disminució de la IVE des del 2012. Sembla que la disminució de les IVE no va seguir d'un augment de la fecunditat, és a dir, les dones adolescents redueixen els embarassos no planificats.<sup>4</sup>

Les dones nascudes a l'Estat espanyol presenten una major freqüència d'IVE del total d'embarassos en comparació amb les dones originàries de països de rendes baixes. L'evolució mostra una situació estable entre 2008 i 2014.

<sup>3</sup> *L'afectivitat i la sexualitat. Son educables?* Interrogants 02 . Ed. Fundació Victor Grifols i Lucas. 2011

<sup>4</sup> Informe de la IVE de la Generalitat de Catalunya, 2014.



A Barcelona, davant un embaràs, la interrupció és més freqüent entre les dones adolescents residents al districte de Sarrià-Sant Gervasi i els naixements en les dones adolescents de Nou Barris. En les dones adolescents de menys de 15 fins a 19 anys de la ciutat de Barcelona, el 71,5% dels embarassos són no planificats ja que acaben en una IVE.<sup>5</sup>

Segons UNICEF, la prevenció dels embarassos no desitjats permet a les dones adolescents finalitzar l'educació i adquirir els coneixements fonamentals per al creixement personal.

## Per concloure

Actualment s'accepta des de diferents àmbits d'expertesa professional que els coneixements apresos mitjançant un procés educatiu continuat per a la salut en la infància i primera adolescència, poden ajudar a reforçar la personalitat, l'autoestima, a assolir la identitat i facilitar l'adopció d'actituds positives i saludables envers l'afectivitat, la sexualitat i les relacions amb els altres.

En aquest sentit, l'educació afectiva sexual i els espais específics d'atenció a adolescents i joves amb professionals de diferents disciplines, amb una escolta activa i sense jutjar, són imprescindibles per facilitar el gaudi de la sexualitat, reduir les desigualtats i promocionar una adequada prevenció de riscos, de problemàtiques socials i de possibles trastorns psicològics. Es tracta d'acompanyar-los en la gestió de les emocions, perquè es puguin apropar al valor del respecte i la tolerància enfront a l'àmplia realitat de les preferències en el gaudi de la sexualitat.

En el nostre entorn, han augmentat en els últims anys les intervencions educatives en grup sobre afectivitat i sexualitat a les escoles, i les institucions i serveis que atenen els joves i els escolten adequadament, però encara estem lluny d'aconseguir una educació transversal i una prestació accessible a tots els joves, indistintament de la seva identitat, diversitat, condició i situació social.

**L'educació afectiva sexual i els espais específics d'atenció a adolescents i joves amb professionals de diferents disciplines, amb una escolta activa i sense jutjar, són imprescindibles per facilitar el gaudi de la sexualitat, reduir les desigualtats i promocionar una adequada prevenció de riscos, de problemàtiques socials i de possibles trastorns psicològics.**

<sup>5</sup> Informe sobre la Natalitat de l'ASPB, 2014.



### Bibliografia

- BALDI, P. GÓMEZ, R. PÉREZ, M. *SEX-CRETS. Els secrets d'un aprenentatge*. Ed. Octaedro, 2012.
- CASTELLANO BRANCO, G. *Medicina de la adolescència*. Ed. Ergon, Madrid, 2004. ISBN: 9788484732730.
- CENTERWALL SKOLVERKET, E. *El amor en la adolescencia*. Ediciones del Serbal. Barcelona, 2000. ISBN: 9789188372994
- CORNELLÀ I CANALS, J. *Parlem de l'adolescència*. Ed. CCG edicions, 2008. ISBN: 9788496766471.
- DELGADO, M. (coord.), ZAMORA, F. BARRIOS, L. CÁMARA, N. *Pautas anticonceptivas i maternidad adolescente en España*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) y Fundación Española de Contracepción (FEC). Madrid 2011. ISBN 978-84-9921-212-8.
- DIO BLEICHMAR, E. *La Sexualidad Femenina. De la niña a la mujer*. Editorial Paidós. Barcelona, 1997. ISBN: 8449304881.
- DOLTO, F. *La causa de los adolescentes*. Ed. Paidós Ibérica. 2004. ISBN: 9788449315398.
- FUNDACIÓN VICTOR GRIFOLS I LUCAS *Afectividad y sexualidad. ¿Son educables?* Ed. Victor Grifols i Lucas. Barcelona, 2011. Interrogantes 02. ISBN: 978-84-693-2426-4.
- GARCÍA-TORNEL, S.; MIRET, P.; CABRÉ, A. Y COLS. *El adolescente y su entorno en el siglo XXI. Instantánea de una década*. Esplugues de Llobregat: Sant Joan de Déu. Observatorio de salud de la infancia y la adolescencia. 2011.
- GONZÁLEZ BALLETBÓ, ISAAC.; GUIADO FERNÁNDEZ, EVA.; NÚÑEZ NIETO, CAROLINA. *Diferencias de género en la vivencia de la sexualidad adolescente*. Premi Ferran Salses i Roig. Salut Comunitària, 14<sup>a</sup> edició, 2002. Edició Ajuntament de Rubí, 2005.
- GÓMEZ ZAPIAIN, J. *Apego y Sexualidad: Entre el vínculo afectivo y el deseo sexual*. Editorial Alianza editorial. Madrid, 2009. ISBN 978842066858.
- GÓMEZ-ZAPIAIN, J. *Psicología de la sexualidad*. Ed. Alianza editorial, 2013. ISBN: 9788420677989
- LÓPEZ SÁNCHEZ, F. *Sexo y afecto en personas con discapacidad*. Ed. Biblioteca Nueva. Madrid, 2002. ISBN: 9788497420075.
- LÓPEZ SÁNCHEZ, F. *Ética de las relaciones sexuales y amorosas*. Ed. Pirámide. 2015. ISBN: 9788436833683.
- LÓPEZ SÁNCHEZ, F. *Prevención de los abusos sexuales de menores y educación sexual*. Ed. Amaru ediciones. 2013. ISBN 9788481960402.
- MARTINEZ TEN, C.; SERRANO, I., CIFRIÁN, C. *Manual sobre el aborto*. Ed. Catarata, 2014. ISBN: 9788483199039.
- PEREZ SIMÓ, R. *Lo mejor y lo peor de la adolescencia*. Ed. Cahoba ediciones, 2007. ISBN: 9788498320657.
- MOLERO, F. i cols. *Sexe Jove*. Ed. Marge Books. 2008. ISBN: 9780816399789.
- ROS R. *Els joves i la salut. Joventut i polítiques de joventut, 25 aportacions*. Col·lecció Documents de Treball. Sèrie Igualtat i Ciutadania, 9. Diputació Barcelona. 2007.
- ROS R. *Els adolescents i la salut. Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*. Núm. 125. Gener 2006.
- ROS RAHOLA, R. *La demanda del adolescente en situaciones conflictivas de su sexualidad*. An. Es. de Pediatría. VII Reunión Nacional de la Sección de Medicina del Adolescente de la AEP (Supl 91): 21-25, 1997.
- ROS R, PALAU M, RUIZ E. *Embarazo en la adolescencia*. Formación Médica Continuada en Atención Primaria 1995; 2: 257-271.
- SERRANO FUSTER, I. *Sexo con sentido para jóvenes*. ED. Síntesis. Madrid 2007. ISBN: 9788497565011.



## Bibliografia

- SERRANO FUSTER, I. *Sexo con sentido para jóvenes*. ED. Síntesis. Madrid 2007. ISBN: 9788497565011
- *Standards for sexuality education in Europe: an wellbeing overview of current policies*. WHO, Cologne 2010.
- SURÍS, J.C. *Un adolescente en casa*. Ed. Plaza y Janés Editores S.A., 2001. ISBN: 9788497565011

Documents electrònics:

- ESTEBAN GALARZA, ML i cols. “*Continuidades, conflictos y rupturas frente a la desigualdad: jóvenes y relaciones de género en el País Vasco*”. Ed. Emakunde. Instituto vasco de la mujer. Julio 2016. [http://www.emakunde.euskadi.eus/contenidos/informacion/certamen\\_publicaciones/es\\_def/adjuntos/2015-jovenes-relaciones-genero.pdf](http://www.emakunde.euskadi.eus/contenidos/informacion/certamen_publicaciones/es_def/adjuntos/2015-jovenes-relaciones-genero.pdf)
- COMITÉ DE BIOÈTICA DE CATALUNYA *La persona menor d'edat en l'àmbit de la salut*. 2009. <http://comitebioetica.cat/wp-content/uploads/2012/02/info8juliol2009.pdf>
- *Jóvenes, salud y sexualidad. Sondeo de opinión y situación de la gente joven 2008*. Instituto Nacional de la Juventud. Observatorio. 2008. [http://www.injuve.es/sites/default/files/SondeoSalud%202008-1a%20\(1\).pdf](http://www.injuve.es/sites/default/files/SondeoSalud%202008-1a%20(1).pdf)
- *Relaciones afectivas y sexualidad en la adolescència*. Liga española de la educación. Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. Gobierno de España. Madrid 2013. <http://www.ligaeducacion.org/documentos/investigaciones/relaciones-afectivas-y-sexualidad-en-la-adolescencia.pdf>
- FREIXANET MATEO, M. (COORD.) “*Relacions de gènere entre joves i adolescents. Com intervenir quan hi ha violència?*” Institut de Ciències Polítiques i Socials. Barcelona. 2014 <http://www.icps.cat/archivos/CiPdigital/cip-g32freixanet.pdf?noga=1>
- ICPS i FREIXANET MATEO, M. (COORD.). *Ciutats i persones de l'Institut de Ciències Polítiques i socials (ICPS)*. Ed. Digital, pg 126, Barcelona 2014 <http://www.icps.cat/archivos/CiPdigital/cip-g32freixanet.pdf>
- MARTÍN A. *La sexualitat dels joves és menys lliure del que creiem*. El diari de l'Educació. Fundació Periodisme plural. 2015 <http://diarieducacio.cat/blogs/rebelsambcausa/2015/04/27/la-sexualitat-dels-joves-es-menys-lliure-del-que-creiem/>

